

Financial Management and Behavioral Patterns of Smallholder Rubber Farming Households in Lower Northeastern Thailand

Paskon Roodplang^{1*} and Thun Chaitorn²

^{1*}Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University, Thailand

²College of Logistics and Supply Chain, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: paskorn.r@lawasri.tru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-0314-576X>

E-mail: thun.ch@ssru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-5906-7835>

Received 27/10/2025

Revised 14/11/2025

Accepted 30/12/2025

Abstract

Background and Aims: Smallholder rubber farmers in lower northeastern Thailand face critical challenges in financial management, particularly high debt burdens and income volatility from fluctuating rubber prices. This study aimed to: (1) examine financial management patterns and behaviors of smallholder rubber farmers, (2) identify factors influencing financial management performance, and (3) develop an appropriate financial management framework to enhance business sustainability and reduce financial risks for small-scale rubber farmers.

Methodology: A cross-sectional survey was conducted with 400 smallholder rubber farming households (≤ 30 rai) ($n=400$) across 8 provinces in lower northeastern Thailand during 2024, using proportional stratified random sampling. Data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. Qualitative data from focus group discussions (30 participants) were analyzed through content analysis to develop practical financial management guidelines.

Results: Households earned an average annual income of 288,130 baht, with rubber accounting for only 40.59% of total income, reflecting income diversification strategies. Approximately 70% of households carried an average debt of 231,642 baht (debt-to-income ratio of 80.40%), while 65.50% maintained savings averaging 58,932 baht. Major financial problems included rising production costs, low rubber prices, and household expenses exceeding income. Regression analysis ($R^2 = 0.624$, $F = 39.846$, $p < 0.001$) revealed eight significant factors. Positive influences included household accounting practices ($\beta = 0.342$, $p < 0.01$), education level ($\beta = 0.089$, $p < 0.01$), savings amount ($\beta = 0.00004$, $p < 0.001$), regular income ($\beta = 0.00014$, $p < 0.01$), and plantation size ($\beta = 0.022$, $p < 0.01$). Negative influences included financial management problems ($\beta = -0.267$, $p < 0.01$), amount of debt ($\beta = -0.00003$, $p < 0.01$), and non-agricultural expenses ($\beta = -0.00002$, $p < 0.05$).

Conclusion: Household accounting practices and education level emerged as the most influential positive factors, while debt burden posed the primary obstacle to effective financial management.

The study recommends a four-dimensional framework: (1) promoting financial literacy and accounting practices, (2) developing context-appropriate financing mechanisms aligned with agricultural calendars, (3) implementing effective debt management strategies, and (4) encouraging income diversification through agroforestry systems and alternative income sources to build financial resilience among smallholder rubber farming communities.

Keywords: Financial Management; Smallholder Rubber Farmers; Farm Working Capital; Debt Management; Lower Northeastern Thailand

รูปแบบและพฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราย่อย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย

ภาสกร รอดแผลง^{1*} และธัญย์ ชัยพร²

^{1*} คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

² วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างประสบปัญหาการบริหารจัดการทางการเงิน โดยเฉพาะภาระหนี้สินสูงและความไม่แน่นอนของรายได้จากความผันผวนของราคายางพารา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราย่อย (2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทางการเงิน และ (3) พัฒนารอบแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนทางธุรกิจและลดความเสี่ยงทางการเงินของเกษตรกรยางพาราย่อย

ระเบียบวิธีการวิจัย: การวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางดำเนินการกับครัวเรือนเกษตรกรยางพาราย่อย (พื้นที่ ≤ 30 ไร่) จำนวน 400 ราย ($n=400$) ใน 8 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในปี พ.ศ. 2567 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณแบบ Enter Method ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (30 ราย) วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสม

ผลการวิจัย: ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 288,130 บาทต่อปี โดยรายได้จากยางพาราคิดเป็นเพียงร้อยละ 40.59 ของรายได้ทั้งหมด สะท้อนกลยุทธ์การกระจายแหล่งรายได้ ร้อยละ 70.25 ของครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ย 231,642 บาท (อัตราหนี้สินต่อรายได้ร้อยละ 80.40) ในขณะที่ร้อยละ 65.50 มีเงินออมเฉลี่ย 58,932 บาท ปัญหาการบริหารจัดการเงินที่สำคัญ ได้แก่ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ราคาผลผลิตตกต่ำ และค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป ผลการวิเคราะห์การถดถอย ($R^2 = 0.624$, $F = 39.846$, $p < 0.001$) พบปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ 8 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยเชิงบวก คือ การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ($\beta = 0.342$, $p < 0.01$) ระดับการศึกษา ($\beta = 0.089$, $p < 0.01$) จำนวนเงินฝากหรือเงินออม ($\beta = 0.00004$, $p < 0.001$) รายได้ประจำจากการทำงาน ($\beta = 0.00014$, $p < 0.01$) และขนาดพื้นที่ปลูกยางพารา ($\beta = 0.022$, $p < 0.01$) ส่วนปัจจัยเชิงลบ คือ ปัญหาการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = -0.267$, $p < 0.01$) จำนวนเงินกู้และหนี้สิน ($\beta = -0.00003$, $p < 0.01$) และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ($\beta = -0.00002$, $p < 0.05$)

สรุปผล: การจัดทำบัญชีครัวเรือนและระดับการศึกษาเป็นปัจจัยเชิงบวกที่มีอิทธิพลสูงสุด ในขณะที่ภาระหนี้สินเป็นอุปสรรคหลักต่อการบริหารจัดการทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ การวิจัยเสนอกรอบแนวทางการจัดการทางการเงิน 4 มิติ ได้แก่ (1) การส่งเสริมความรู้ทางการเงินและการจัดทำบัญชี (2) การพัฒนาโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่สอดคล้องกับปฏิทินการเกษตร (3) การบริหารหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพ และ (4) การส่งเสริมการกระจายความเสี่ยงผ่านระบบวนเกษตรและการสร้างรายได้ทางเลือกเพื่อสร้างความยืดหยุ่นทางการเงินให้กับชุมชนเกษตรกรยางพาราย่อย

คำสำคัญ: การบริหารจัดการทางการเงิน; เกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อย; เงินทุนหมุนเวียนในฟาร์ม; การบริหารหนี้สิน; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคต โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ ปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรายย่อยและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ในปี 2564 ครีวเรือนเกษตรคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.11 ของครีวเรือนยากจนทั้งหมด และครีวเรือนไม่มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจร้อยละ 33.99 ของครีวเรือนยากจนทั้งหมด โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการวางแผนการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ รวมทั้งยังมีพฤติกรรมขาดการออม และมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสมเรื้อรัง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567)

ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนของประเทศไทยในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2564 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2567) พบสาเหตุของการก่อหนี้ที่สำคัญของเกษตรกร คือ หนี้สินจากต้นทุนทางการเกษตร ครีวเรือนเกษตรทั่วประเทศมากกว่าครึ่งเป็นครีวเรือนที่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 52.7 โดยมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 208,733 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครีวเรือน 157,234 บาท ประกอบด้วยหนี้เพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค 80,695 บาท หนี้เพื่อซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดิน 72,822 บาท และหนี้เพื่อใช้ในการศึกษา 3,717 บาท ในขณะที่หนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่นๆ มีจำนวน 51,499 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่ใช้ทำการเกษตร 31,063 บาท รองลงมาเป็นหนี้เพื่อใช้ทำธุรกิจ 18,983 บาท และหนี้อื่นๆ 1,454 บาท สอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2566) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรมีการใช้เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญในทุกกระบวนการผลิตของตนเอง ส่งผลให้ครีวเรือนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นครีวเรือนเกษตรยังเผชิญปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการประกอบอาชีพเกษตร โดยข้อมูลภาระหนี้สินของครีวเรือนเกษตรกรในปี 2564 เฉลี่ย 262,317 บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.5 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา และหลังการระบาดของโควิด-19 หนี้สินเกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ 74 เมื่อเทียบกับปีที่ไม่เกิดโรคระบาด ซึ่งมีหนี้สินเฉลี่ย 150,636 บาทต่อครัวเรือน ขณะที่ความสามารถของเกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบมีน้อยและค่อนข้างจำกัด

รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปี 2565 โดยสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567) พบว่า ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำเมื่อดูจากสัดส่วนคนจนจำแนกรายภูมิภาค ภูมิภาคที่มีปัญหายากจนรุนแรงมากที่สุดได้แก่ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือตามลำดับ แต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคนจนมากที่สุดและมีรายได้ต่อหัวต่ำสุดมาโดยตลอด ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแรงงาน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรมซึ่งมีผลิต

ภาพแรงงานต่ำ จากปัญหาดังกล่าว แนวทางการพัฒนาตามแผนแม่บทย่อยเศรษฐกิจฐานราก คือ การส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างข้อมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชน เพื่อสร้างการเติบโตและการหมุนเวียนของเศรษฐกิจฐานรากผ่านการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ และจัดให้มีนวัตกรรมทางการเงินเพื่อสนับสนุนแหล่งทุนให้กับเศรษฐกิจชุมชนเงินทุน เงินทุนหรือแหล่งทุนถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความอยู่รอดและการเติบโตของธุรกิจการเกษตรขนาดเล็ก การบริหารจัดการทางการเงินที่มีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการประกอบกิจการ

ในปัจจุบันความต้องการและการเข้าถึงแหล่งทุนของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของแหล่งทุนที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน โดยมีทั้งเงินทุนที่เป็นของตนเองและครอบครัว หรือเป็นการกู้เงินจากแหล่งทุนที่มีการให้บริการอยู่แล้ว ทั้งที่เป็นของสถาบันการเงินของรัฐและเอกชน และแหล่งทุนที่อยู่ในรูปแบบอื่นๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนเพื่อการผลิตของกลุ่มเกษตรกรเอง การให้ยืมพันธุ์หรือปุ๋ยเคมี การให้เครดิตล่วงหน้าของผู้ประกอบการหรือเงินกู้ยืมในระบบแหล่งทุนหลากหลายประเภทเหล่านี้ถือเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายสำหรับเกษตรกรในฐานะผู้ประกอบการ หากมีการบริหารจัดการเงินทุนและการตัดสินใจทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถนำไปสู่การสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นและความยั่งยืนทางธุรกิจ แต่ในทางตรงกันข้าม หากขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสมหรือมีการตัดสินใจที่ไม่เหมาะสม อาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยงทางการเงินและตกอยู่ในวังวนความยากจนมากยิ่งขึ้น การทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเงินและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรรายย่อยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566)

ในบริบทโลก ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบการตัดสินใจทางการเงินของเกษตรกรรายย่อย (Adomako, 2017) ลักษณะส่วนบุคคล เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา และขนาดครัวเรือน ตลอดจนลักษณะทางการเกษตร เช่น ขนาดที่ดินและการเข้าถึงบริการส่งเสริมการเกษตร ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงและการใช้แหล่งเงินทุนทั้งในและนอกระบบ นอกจากนี้ โครงสร้างรายได้ ที่ผันผวน รูปแบบรายจ่าย ที่ขาดการวางแผน และ ระดับหนี้สิน ที่สูงเกินกว่าความสามารถในการชำระหนี้ ก็เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดทางเลือกทางการเงินของครัวเรือน (Oruonye & Musa, 2012; Taylor et al., 2022) การทำความเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ รวมถึงแนวคิดสำคัญด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และพฤติกรรมการเงิน (Financial Behavior) จึงเป็นรากฐานสำคัญ ในการออกแบบเครื่องมือทางการเงินที่เหมาะสมและช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจให้กับครัวเรือนเกษตรกร

ประเทศไทยถือว่า เป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกยางพาราอันดับต้นๆ ของโลก และมีเกษตรกรชาวสวนยางอยู่กว่า 1.68 ล้านครัวเรือนทั่วประเทศ (มีจำนวนเกษตรกรมากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ รองจากข้าว) และมีผลผลิตออกสู่ตลาดคิดเป็นมูลค่ากว่า 200,000 ล้านบาทในแต่ละปี โดยปี 2567 มีเนื้อที่กรี๊ดได้ 22,470 ไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 21,919 ไร่ หรือร้อยละ 0.10 ผลผลิต 4,789 ล้านตัน ลดลงจากปีที่แล้ว 21,308 ตัน หรือร้อยละ 0.44 ผลผลิตต่อเนื้อที่กรี๊ดได้ 213 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 1 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 0.47 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568) อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้มีความจำเป็นต้องเจาะจงไปยังกลุ่ม ผู้ปลูกยางพารารายย่อย ซึ่งกำหนดให้มีขนาดพื้นที่ปลูกน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ต่อครัวเรือน เนื่องจากยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่พึ่งพิงขายตัวอย่างมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา แม้จะมีศักยภาพทางเศรษฐกิจ แต่การเป็นรายย่อยทำให้มีความจำกัดอย่างมากในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ

(Credit access) และอำนาจต่อราคาผลผลิต นอกจากนี้ ราคาขายพาราที่ผันผวนอย่างรุนแรงในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลโดยตรงต่อความไม่แน่นอนของรายได้หลัก (คัคณางค์ จันทรศรี, 2565) โดยเฉพาะในช่วงปี 2557 ที่ราคาตกต่ำถึง 30-40 บาท/กก. จากที่เคยสูงกว่า 80 บาท/กก. ในปี 2554 (การยางแห่งประเทศไทย, 2567) ส่งผลให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีความเสี่ยงต่อปัญหา สภาพคล่องทางการเงิน และหนี้สิน สูงกว่าเกษตรกรพืชชนิดอื่นที่มีรอบการผลิตสั้นกว่า การศึกษาพฤติกรรมการบริหารเงินทุนหมุนเวียนในฟาร์ม (Farm Working Capital) ของเกษตรกรกลุ่มนี้จึงมีความเร่งด่วน เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการตัดสินใจใช้แหล่งเงินทุนและการจัดการภาระหนี้สินในสถานะที่ราคาผลผลิตไม่แน่นอน.

แม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาปัญหาหนี้สินเกษตรกรและความรู้ทางการเงินโดยทั่วไป (Nicod et al., 2025; Acheron et al., 2024) แต่ยังคงมีช่องว่างที่สำคัญในบริบทของเกษตรกรยางพารารายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนในฟาร์ม (Farm Working Capital Management) และความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างรายได้และภาระทางการเงินกับการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกร งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การเข้าถึงสินเชื่อหรือการออมในภาพรวม แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกที่ระบุตัวแปรเชิงพฤติกรรมและเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารทางการเงินในกลุ่มประชากรนี้โดยเฉพาะ การศึกษานี้จึงแตกต่างและเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ ด้วยการใช้แบบจำลองการถดถอยพหุคูณ เพื่อระบุปัจจัยเชิงปริมาณที่เฉพาะเจาะจงที่สุด เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรมและมุ่งเป้าหมายได้ นำไปสู่การเสริมสร้างความยั่งยืนของธุรกิจการเกษตรขนาดเล็กและความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานรากของประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
3. เพื่อพัฒนารอบแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนทางธุรกิจและลดความเสี่ยงทางการเงินของเกษตรกรยางพารารายย่อย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษากิจการการบริหารจัดการทางการเงินและรูปแบบพฤติกรรมของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย จำเป็นต้องวิเคราะห์จากงานวิจัยที่ครอบคลุมมิติของแหล่งเงินทุน ภาระหนี้สิน และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนดพฤติกรรมทางการเงิน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่องว่างงานวิจัย (Research Gap) ในพื้นที่ศึกษา

1. ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-Economic Status)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่กำหนดความสามารถในการจัดการทางการเงินและการเข้าถึงแหล่งทุน (Adomako, 2017) งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลโดยตรงต่อสัดส่วนภาระหนี้ต่อรายได้ของครัวเรือน (อิทธิพันธ์ วรรณสุริยะ, 2566) โดยเฉพาะ

1) ลักษณะประชากร ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา และขนาดครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจกู้ยืมและประเภทของแหล่งเงินทุนที่เลือกใช้ (Oruonye & Musa, 2012; Taylor et al., 2022) การมีหัวหน้าครัวเรือนสูงอายุและมีระดับการศึกษาต่ำมักเชื่อมโยงกับการเข้าถึงเทคโนโลยีและการวางแผนทางการเงินที่จำกัด

2) โครงสร้างรายได้และรายจ่าย ประกอบด้วย รายได้ ที่ผันผวนจากภาคการเกษตร และรายจ่ายที่ขาดการวางแผน ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดความตึงเครียดทางการเงิน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) โดยครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยสูงและมีเงินออมมากมีแนวโน้มที่จะ ลดโอกาส ในการค้างชำระหนี้ ในขณะที่การมีรายจ่ายต่อเดือนสูงจะเพิ่มความเสี่ยงทางการเงิน (อิพันธ์ วรรณสุริยะ, 2566)

2. แนวคิดการบริหารเงินทุนหมุนเวียนในฟาร์ม (Farm Working Capital Management: WCM)

การบริหารจัดการเงินทุนในฟาร์มต้องอยู่บนหลักการของการแลกเปลี่ยนระหว่างสภาพคล่องกับความสามารถในการทำกำไร (Smith, 1980) โดยเกษตรกรต้องรักษาสสมดุลระหว่างการถือครองสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง (ให้ผลตอบแทนต่ำ/เสี่ยงต่ำ) กับการลงทุนในการผลิต (ให้ผลตอบแทนสูง/เสี่ยงสูง) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการสินทรัพย์หมุนเวียนในฟาร์ม เช่น เงินสด และหนี้สินหมุนเวียนในฟาร์ม (Current Farm Liabilities) คือภาระที่ต้องชำระภายใน 1 ปี หรือ 1 รอบการผลิต ซึ่ง Barry et al. (2019) ได้จำแนกประเภทไว้อย่างชัดเจน เช่น เจ้าหนี้การค้า เงินกู้ระยะสั้น และค่าใช้จ่ายค้างจ่าย

3. ภาวะหนี้สินและกลไกการเข้าถึงแหล่งทุน ภาวะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ยังคงเป็นประเด็นวิกฤตเชิงโครงสร้างที่สะท้อนความเปราะบางทางเศรษฐกิจ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) หนี้สินเกิดจากหลายสาเหตุ ทั้งหนี้เพื่อการลงทุนและหนี้เพื่อการบริโภค การแก้ไขปัญหาจึงต้องพึ่งพา

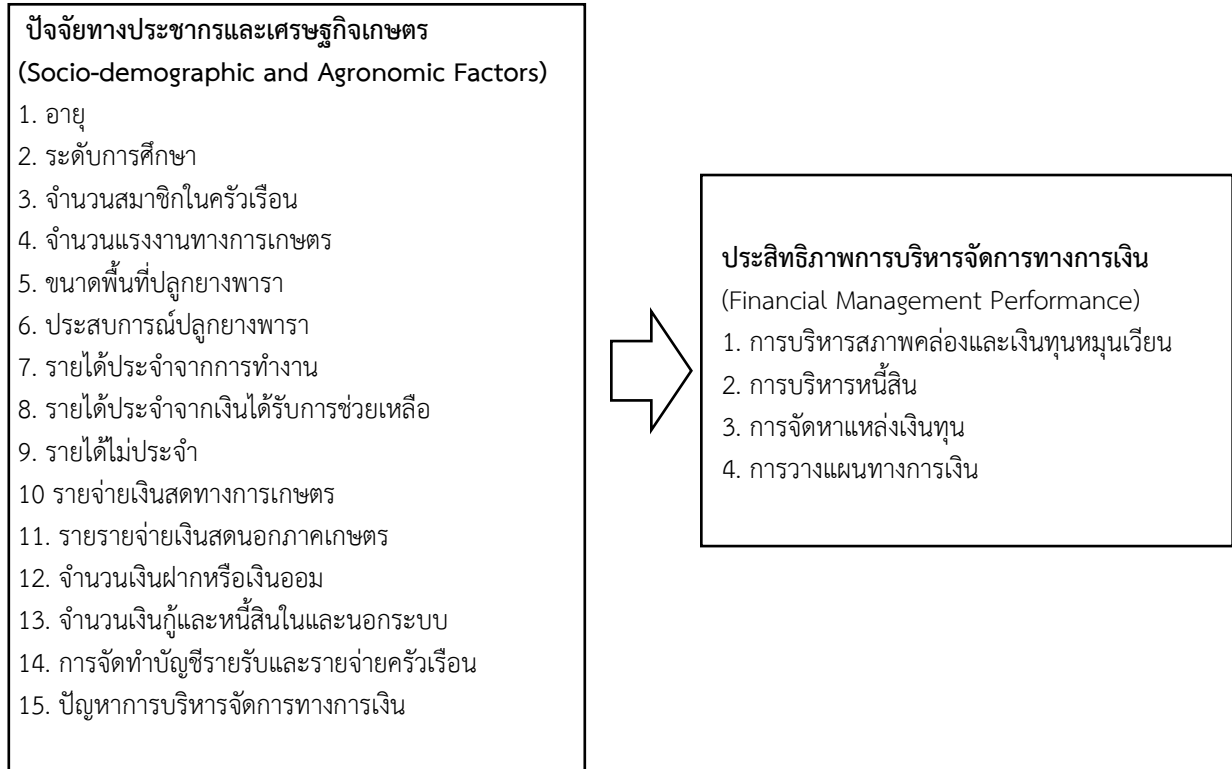
1) องค์กรทางการเงินชุมชน กลไกนี้ทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2561) ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงแหล่งทุนและมีมาตรการผ่อนปรนการชำระหนี้ (คณางค์ จันทรศรี, 2565)

2) ความรู้ทางการเงิน การขาดความรู้ในเงื่อนไขการกู้ยืมและการบริหารความเสี่ยงยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ (ศศิพันธ์ ศาสตรสาร และกอบชัย เมฆดี, 2564)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษา พื้นที่ศึกษา คือ ครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทางการเกษตร (เอกสารสิทธิ์) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ ในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ และยโสธร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ครัวเรือนเกษตรกรยางพารารายย่อยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ใน 8 จังหวัด ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 116,751 ครัวเรือน ตามฐานข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ 2567 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567) ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนที่ 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับ 382.84 ราย เพื่อให้ได้ความแม่นยำทางสถิติที่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามไว้ที่ 400 ราย การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคการ สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นตามสัดส่วนจำนวนครัวเรือนเกษตรกรยางพาราในแต่ละจังหวัด เพื่อให้มั่นใจว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้เป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่ศึกษาได้อย่างถูกต้องตามหลักสถิติ

3. ระยะเวลาข้อมูล ข้อมูลการผลิตปี 2567 (มกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2567)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

1) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทางการเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ ใน 8 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวมทั้งสิ้น 30 ราย

2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 30 ราย ประกอบด้วยหน่วยงานภายในและภายนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) รวบรวมจากงานวิจัยของสถาบันการศึกษา งานวิจัยของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) การทดสอบการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) เชิงเนื้อหาด้วยการนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นไปนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการจำนวน 5 ท่าน ทำการตรวจสอบคุณภาพของความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา เพื่อหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับสมมติฐานที่ต้องการวัด (Item Objective Congruence: IOC) (Rovinelli and Hambleton, 1977) โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ คือ มากกว่าหรือเท่ากับ 0.7

2) การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยทำการวัดค่าความเชื่อมั่น ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's alpha coefficient) ด้วยคอมพิวเตอร์ (Cronbach, 1974) แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด ซึ่งเป็นจำนวนของการทดลองที่ใช้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Engel & Schutt, 2005) เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถาม และวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Model) โดยใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟายอมรับที่ค่า α มากกว่าหรือเท่ากับ 0.8 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่สามารถเชื่อถือได้ (Cortina, 1993)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย สำหรับวิเคราะห์ปัจจัยทางประชากรและเศรษฐกิจเกษตร (Socio-demographic and Agronomic Factors) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกร รายได้และรายจ่ายภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกร แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกร และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการทางการเงิน และใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนทางธุรกิจและลดความเสี่ยงทางการเงินของเกษตรกรยางพารารายย่อย

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 400 ครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 56.00) อายุเฉลี่ย 55.18 ปี กลุ่มอายุ 45-59 ปีมีมากที่สุด (ร้อยละ 50.25) การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 65.50) มีสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.18 คน แรงงานทางการเกษตร 2.41 คน พื้นที่ปลูกยางเฉลี่ย 13.52 ไร่ (ส่วนใหญ่ 10-20 ไร่ ร้อยละ 59.25) และมีประสบการณ์เฉลี่ย 18.63 ปี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกร

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	224	56.00
หญิง	176	44.00
อายุ		
น้อยกว่า 45 ปี	48	12.00
45-59 ปี	201	50.25
60 ปีขึ้นไป	151	37.75
ค่าเฉลี่ย 55.18 ปี		
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	262	65.50
มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส.	110	27.50
ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	28	7.00
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 3 คน	142	35.50
4 - 5 คน	189	47.25
มากกว่า 5 คน	69	17.25
ค่าเฉลี่ย 4.18 คน		
ขนาดพื้นที่ปลูกยางพารา (ไร่)		
น้อยกว่า 10 ไร่	120	30.00
10 - 20 ไร่	237	59.25
มากกว่า 20 ไร่ (แต่ไม่เกิน 30 ไร่)	43	10.75
ค่าเฉลี่ย 13.52 ไร่		
จำนวนแรงงานทางการเกษตร		
1 - 2 คน	267	66.75
3 - 4 คน	109	27.25
มากกว่า 4 คน	24	6.00
ค่าเฉลี่ย 2.41 คน		
ประสบการณ์ปลูกยางพารา		
น้อยกว่า 10 ปี	51	12.75
10 - 20 ปี	188	47.00

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มากกว่า 20 ปี	161	40.25
ค่าเฉลี่ย 2.41 คน		

ที่มา : จากการสำรวจ

ส่วนที่ 2 โครงสร้างรายได้และรายจ่าย

รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า มีรายได้เฉลี่ย 288,130 บาท/ปี ประกอบด้วย รายได้จากยางพารา 116,948 บาท (ร้อยละ 40.59) เป็นรายได้หลัก รายได้จากเงินเดือนและค่าจ้าง 145,586 บาท (243 ครัวเรือน ร้อยละ 60.75) รายได้จากเกษตรอื่นๆ 45,180 บาท (256 ครัวเรือน) และรายได้จากธุรกิจค้าขาย 106,930 บาท (127 ครัวเรือน) แสดงการกระจายแหล่งรายได้เพื่อลดความเสี่ยง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แหล่งที่มาของรายได้

แหล่งที่มาของรายได้	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย(บาท ต่อครัวเรือนต่อปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้ประจำจากการทำงาน	400	255,668	88.73
รายได้จากการทำสวนยางพารา	400	116,948	40.59
รายได้จากการทำเกษตรอื่นๆ (ทำนา พืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ และประมง)	256	45,180	15.68
รายได้จากการทำธุรกิจหรือค้าขาย	127	106,930	37.11
รายได้จากเงินเดือน ค่าจ้างรายเดือน รายวัน หรือชิ้นงาน	243	145,586	50.53
รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	228	32,462	11.27
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในหรือนอกครัวเรือน	189	28,400	9.86
เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติของพื้นที่ทำงานเกษตร เป็นต้น	156	8,282	2.87
เงินช่วยเหลืออื่นๆ เช่น บำนาญ บำเหน็จ เงินสงเคราะห์ เป็นต้น	98	5,458	1.89
รายได้ไม่ประจำ เช่น เงินทุนการศึกษา มรดก ทรัพย์สิน เงินที่รับจากการทำประกันต่างๆ เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น	67	10,165	3.53
รวมรายได้	400	288,130	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า มีรายจ่ายเฉลี่ย 218,955 บาท/ปี ประกอบด้วย รายจ่ายทางการเกษตร 50,683 บาท (ร้อยละ 23.15) และนอกภาคเกษตร 168,272 บาท (ร้อยละ 76.85) โดยรายจ่ายสูงสุด คือ อาหารและเครื่องดื่ม 84,587 บาท (ร้อยละ 38.63) เมื่อนำรายได้มาหักรายจ่าย พบว่า เงินเหลือเก็บเฉลี่ย 69,175 บาท/ปี (5,765 บาท/เดือน) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แหล่งที่มาของรายจ่าย

แหล่งที่มาของรายจ่าย	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อครัวเรือน ต่อปี)	ร้อยละ ของรายจ่าย
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	400	50,683	23.15
รายจ่ายจากการทำสวนยางพารา	400	42,150	19.25
รายจ่ายจากการทำเกษตรอื่นๆ (ทำนา พืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ และประมง)	256	21,560	9.85
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	400	168,272	76.85
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	400	84,587	38.63
ที่อยู่อาศัย (ค่าเช่า ค่าซ่อมแซม ค่าน้ำ ค่าไฟ)	400	12,852	5.87
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	400	6,184	2.82
การเดินทางและการสื่อสาร	400	42,150	19.25
การศึกษา	287	15,200	6.94
สังคมและสันทนาการ	324	6,820	3.11
อื่นๆ เช่น การลงทุนค้าขายหรือทำธุรกิจ ค่าปรับ ค่าเบี้ยประกันชีวิต ค่าปรับ ภาษี เป็นต้น	148	9,095	4.15
รวมรายจ่าย	400	218,955	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ส่วนที่ 3 ภาวะเงินออมและหนี้สิน

จากตารางที่ 4 ครัวเรือนที่มีเงินออม ร้อยละ 65.50 (262 ครัวเรือน) เฉลี่ย 58,932 บาท ขณะที่ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 70.25 (281 ครัวเรือน) เฉลี่ย 231,642 บาท (อัตราหนี้สินต่อรายได้ ร้อยละ 80.40) แหล่งเงินกู้ส่วนใหญ่กู้มาจาก ธ.ก.ส. (ร้อยละ 78.65) รองลงมาคือ สหกรณ์ (ร้อยละ 59.79) กองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 50.53) และเงินกู้นอกระบบ (ร้อยละ 20.28) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 เงินฝากหรือเงินออม และเงินกู้หรือหนี้สิน

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินฝากหรือเงินออม		
มี	262	65.50
ไม่มี	138	34.50
จำนวนเงินฝากหรือเงินออมเฉลี่ย 58,932 บาทต่อครัวเรือน		
เงินกู้หรือหนี้สิน		
มี	281	70.25
ไม่มี	119	29.75
จำนวนเงินกู้หรือหนี้สิน 231,642 บาทต่อครัวเรือน		
แหล่งเงินกู้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (n=281)		
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)	221	78.65

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ธนาคารรัฐหรือธนาคารนิชย์	38	13.52
กองทุนหมู่บ้าน	142	4.98
สหกรณ์ทางการเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกร	168	59.79
เงินกู้นอกระบบ	57	20.28

ที่มา : จากการสำรวจ

ส่วนที่ 4 ปัญหาการบริหารจัดการทางการเงิน

ปัญหาการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราขายอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประสบปัญหาการบริหารจัดการทางการเงินโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ปัญหาจากภาคเกษตร อยู่ในระดับมาก สาเหตุหลักมาจาดต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เป็นปัญหาสำคัญอันดับหนึ่งที่อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากราคาปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารเคมี น้ำมันเชื้อเพลิง และค่าแรงงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสูงขึ้นตามไปด้วย และราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนความผันผวนของราคายางพาราในตลาดโลก ทำให้เกษตรกรไม่สามารถคาดการณ์รายได้ล่วงหน้าได้ และบางช่วงราคตกต่ำจนไม่คุ้มต้นทุน ด้านปัญหานอกภาคเกษตร อยู่ในระดับมาก สาเหตุหลักมาจาก ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป รายได้ อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้ที่ได้รับ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านอาหาร การศึกษาบุตร และค่ารักษาพยาบาล ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สาเหตุของปัญหาในการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราขายอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร	4.03	มาก
1. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.38	มากที่สุด
2. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	4.21	มากที่สุด
3. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.67	ปานกลาง
4. ผลผลิตยางพาราไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	3.89	มาก
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	4.02	มาก
นอกภาคเกษตร	3.85	มาก
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป รายได้	4.29	มากที่สุด
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	4.15	มาก
3. ขาดสภาพ เงินป่วย	3.94	มาก
4. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	3.58	มาก

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
5. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	4.08	มาก
6. ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	3.40	ปานกลาง
7. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	3.71	มาก
8. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ	3.38	ปานกลาง
ภาพรวมของปัญหาในการบริหารจัดการทางการเงิน	3.92	มาก

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 = น้อยที่สุด, 1.81-2.60 = น้อย, 2.61-3.40 = ปานกลาง, 3.41-4.20 = มาก, 4.21-5.00 = มากที่สุด

ส่วนที่ 5 พฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงิน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถจำแนกได้ 4 ด้าน ดังนี้ (1) การบริหารสภาพคล่องและเงินทุนหมุนเวียน อยู่ในระดับมาก พฤติกรรมที่เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การวางแผนกระแสเงินสดให้สอดคล้องกับรอบการผลิตและการเก็บเกี่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด (2) การบริหารหนี้สิน อยู่ในระดับมาก พฤติกรรมที่เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การหลีกเลี่ยงการกู้ยืมกระแสบที่มีดอกเบี้ยสูง เนื่องจากตระหนักถึงภาระดอกเบี้ยที่สูงและอาจทำให้ตกอยู่ในวังวนหนี้สิน (3) การจัดหาแหล่งเงินทุน อยู่ในระดับมาก และให้ความสำคัญในประเด็น การเข้าถึงสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. หรือสถาบันการเงินในระบบ และการเป็นสมาชิกสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร (3.72) และ (4) การวางแผนทางการเงิน ด้านนี้เป็นด้านที่มีคะแนนต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนว่าเกษตรกรยังขาดการวางแผนการเงินระยะยาวและการแสวงหาความรู้ด้านการบริหารการเงินอย่างจริงจัง ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา รายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
การบริหารสภาพคล่องและเงินทุนหมุนเวียน	3.98	มาก
1.วางแผนกระแสเงินสดให้สอดคล้องกับรอบการผลิตและการเก็บเกี่ยว	4.26	มากที่สุด
2.จัดสรรเงินทุนหมุนเวียนสำหรับซื้อปัจจัยการผลิตล่วงหน้า	4.08	มาก
3.ใช้ระบบบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน/เดือน	3.52	มาก
4.ดำรงเงินสดพร้อมใช้สำหรับรายจ่ายฉุกเฉิน	3.98	มาก
การบริหารหนี้สิน	4.08	มาก
1.เลือกใช้แหล่งเงินกู้ที่มีดอกเบี้ยต่ำและมีความสามารถในการชำระ	4.02	มาก
2.กู้เงินเท่าที่จำเป็นและสามารถชำระคืนได้	3.94	มาก

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
3.ชำระหนี้ตรงเวลาเพื่อรักษาเครดิตที่ดี	4.15	มาก
4.หลีกเลี่ยงการกู้ยืมระบบที่มีดอกเบี้ยสูง	4.32	มากที่สุด
การจัดหาแหล่งเงินทุน	3.65	มาก
1.เข้าถึงสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. หรือสถาบันการเงินในระบบ	3.94	มาก
2.เป็นสมาชิกสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรเพื่อเข้าถึงแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ	3.72	มาก
3.แสวงหาแหล่งทุนทางเลือก เช่น เครดิตจากพ่อค้าคนกลาง	3.28	ปานกลาง
การวางแผนทางการเงิน	3.32	ปานกลาง
1.จัดทำแผนการเงินระยะยาว	3.18	ปานกลาง
2.สำรองเงินไว้สำหรับการลงทุนขยายพื้นที่หรือปรับปรุงสวน	3.64	มาก
3.แสวงหาความรู้ด้านการบริหารการเงินและการบัญชี	3.15	ปานกลาง
ภาพรวมการบริหารจัดการทางการเงิน	3.76	มาก

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 = น้อยที่สุด, 1.81-2.60 = น้อย, 2.61-3.40 = ปานกลาง, 3.41-4.20 = มาก, 4.21-5.00 = มากที่สุด

ส่วนที่ 6 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทางการเงิน

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ กับการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณแบบ Enter Method ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 7

ความเหมาะสมของโมเดล (Model Fit)

โมเดลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณมีความเหมาะสมในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (R^2) เท่ากับ 0.624 หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดที่นำเข้าสู่โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา รายย่อยได้ร้อยละ 62.40 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) มีค่าเท่ากับ 0.608 แสดงว่าเมื่อปรับตามจำนวนตัวแปรอิสระในโมเดลแล้ว ตัวแปรอิสระยังคงสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 60.80

การทดสอบความมีนัยสำคัญของโมเดลโดยรวม (F-test) ให้ค่า F เท่ากับ 39.846 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$) แสดงว่าสมการถดถอยที่ได้มีความเหมาะสมในการใช้ทำนายการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา รายย่อย และตัวแปรอิสระในโมเดลมีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ค่าสถิติ Durbin-Watson เท่ากับ 1.952 ซึ่งอยู่ในช่วงที่ยอมรับได้ (ระหว่าง 1.5-2.5) แสดงว่าไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) ในโมเดล ดังนั้นโมเดลการถดถอยที่สร้างขึ้น

จึงมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้อธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทางการเงินได้อย่างเหมาะสม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทางการเงิน

จากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระทั้ง 15 ตัวแปร พบว่า มีตัวแปรอิสระจำนวน 8 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน

1.1 การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = 0.342$, $t = 2.898$, $p < 0.01$) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า เมื่อเกษตรกรมีการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้การบริหารจัดการทางการเงินดีขึ้น 0.342 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดทำบัญชีช่วยให้เกษตรกรสามารถติดตามรายรับ-รายจ่าย วางแผนการใช้เงิน และควบคุมการใช้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 ระดับการศึกษา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = 0.089$, $t = 2.871$, $p < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า เกษตรกรที่มีการศึกษาสูงขึ้น 1 ระดับ จะมีการบริหารจัดการทางการเงินดีขึ้น 0.089 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ เนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการวางแผนการเงิน การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทน รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและนวัตกรรมทางการเงินได้ดีขึ้น

1.3 จำนวนเงินฝากหรือเงินออม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = 0.00004$, $t = 3.636$, $p < 0.001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 หมายความว่า เมื่อเกษตรกรมีเงินออมเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้การบริหารจัดการทางการเงินดีขึ้น 0.00004 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ การมีเงินออมสะท้อนถึงวินัยทางการเงินและความสามารถในการบริหารสภาพคล่อง ทำให้ครัวเรือนมีเงินทุนสำรองสำหรับรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินและลดการพึ่งพาเงินกู้

1.4 รายได้ประจำจากการทำงาน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = 0.00014$, $t = 3.145$, $p < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า เมื่อครัวเรือนมีรายได้ประจำเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้การบริหารจัดการทางการเงินดีขึ้น 0.00014 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ รายได้ประจำที่มั่นคงช่วยให้ครัวเรือนสามารถวางแผนการเงินระยะยาวได้ดีขึ้น และลดความเสี่ยงจากความผันผวนของรายได้

1.5 ขนาดพื้นที่ปลูกยางพารา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = 0.022$, $t = 2.750$, $p < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า เมื่อเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกยางเพิ่มขึ้น 1 ไร่ จะส่งผลให้การบริหารจัดการทางการเงินดีขึ้น 0.022 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ การมีพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นสะท้อนถึงศักยภาพในการสร้างรายได้ที่สูงขึ้นและเป็นหลักประกันในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

2. ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงลบต่อการบริหารจัดการทางการเงิน

2.1 ปัญหาการบริหารจัดการทางการเงิน มีอิทธิพลเชิงลบต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = -0.267$, $t = -3.000$, $p < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า เมื่อเกษตรกรประสบปัญหาการบริหารจัดการทางการเงินเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้คุณภาพการบริหารจัดการทางการเงินโดยรวมลดลง

0.267 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหมายว่า การประสบปัญหาต่างๆ เช่น รายได้ไม่แน่นอน ต้นทุนสูง หรือหนี้สินค้างชำระ จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการเงิน

2.2 จำนวนเงินกู้และหนี้สินในและนอกระบบ มีอิทธิพลเชิงลบต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = -0.00003$, $t = -3.000$, $p < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า เมื่อครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้การบริหารจัดการทางการเงินลดลง 0.00003 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ ภาระหนี้สินที่สูงเกินไปทำให้ครัวเรือนมีสภาพคล่องทางการเงินต่ำ ต้องใช้รายได้ส่วนใหญ่ไปชำระหนี้ และมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการทางการเงินน้อยลง

2.3 รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร มีอิทธิพลเชิงลบต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = -0.00002$, $t = -2.000$, $p < 0.05$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า เมื่อครัวเรือนมีรายจ่ายนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้การบริหารจัดการทางการเงินลดลง 0.00002 หน่วย เมื่อตัวแปรอื่นคงที่ รายจ่ายนอกภาคเกษตรที่สูง โดยเฉพาะรายจ่ายด้านการอุปโภคบริโภคที่ไม่จำเป็น ส่งผลให้เงินทุนหมุนเวียนสำหรับการผลิตและเงินออมลดลง

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทางการเงินโดยรวม

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)	สัมประสิทธิ์การถดถอยที่ไม่ได้มาตรฐาน (B)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.E.)	ค่า t	ค่า Sig. (p-value)
ค่าคงที่				
อายุ	-0.006	0.007	-0.857	0.392
ระดับการศึกษา	0.089	0.031	2.871	0.004**
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.024	0.028	0.857	0.342
จำนวนแรงงานทางการเกษตร	0.068	0.042	1.019	0.106
ขนาดพื้นที่ปลูกยางพารา	0.022	0.008	2.750	0.006**
ประสบการณ์ปลูกยางพารา	0.018	0.011	1.636	0.103
รายได้ประจำจากการทำงาน	0.00014	0.00012	3.145	0.002**
รายได้ประจำจากเงินที่ได้รับการช่วยเหลือ	0.00011	0.00005	1.500	0.134
รายได้ไม่ประจำ	0.00014	0.0008	0.333	0.739
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	-0.00001	0.0001	-1.167	0.244
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	-0.00002	0.0001	-2.000	0.046*
จำนวนเงินฝากหรือเงินออม	0.00004	0.0001	3.636	0.000**
จำนวนเงินกู้และหนี้สินในและนอกระบบ	-0.00003	0.0001	-3.000	0.003**
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน	0.342	0.118	2.898	0.004**
ปัญหาการบริหารจัดการทางการเงิน	-0.267	0.089	-3.000	0.003**
ค่าคงที่	1.247	0.428	2.913	0.004*
R2 (Coefficient of Determination) = 0.624				
Adjusted R2 = 0.608				
F-value = 39.846				

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)	สัมประสิทธิ์การถดถอยที่ไม่ได้มาตรฐาน (B)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.E.)	ค่า t	ค่า Sig. (p-value)
Sig. (F) = 0.000**				
Durbin-Watson = 1.952				

ที่มา : จากการคำนวณ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา รายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทางการเงิน และพัฒนากรอบแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสม ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. รูปแบบและพฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงิน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา รายย่อยมีรายได้เฉลี่ย 288,130 บาทต่อปี โดยรายได้จากยางพาราคิดเป็นเพียงร้อยละ 40.59 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่ร้อยละ 60.75 ของครัวเรือนมีรายได้จากเงินเดือนและค่าจ้าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์การกระจายแหล่งรายได้เพื่อลดความเสี่ยง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Nicod et al. (2020) ที่พบว่า เกษตรกรยางพารา รายย่อยในประเทศไทยมีการปรับตัวเมื่อเผชิญกับความผันผวนของราคายางพาราโดยการหารายได้จากแหล่งอื่นๆ นอกเหนือจากการทำสวนยาง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lowder et al. (2021) ที่พบว่า เกษตรกรรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย เพื่อรองรับความไม่แน่นอนของรายได้จากการเกษตร ทั้งนี้ การที่เกษตรกรมีรายได้จากยางพาราเพียงร้อยละ 40 แม้จะเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก สะท้อนถึงความเปราะบางของรายได้จากการเกษตรเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นไปตามที่ Aceron et al. (2025) อธิบายว่า เกษตรกรรายย่อยที่พึ่งพารายได้จากการขายผลผลิตเพียงอย่างเดียวมักประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางการเงิน โดยเฉพาะเมื่อราคาสินค้าเกษตรผันผวน การมีรายได้จากหลายแหล่งจึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน

นอกจากนี้การวิจัยพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 70.25 มีหนี้สิน โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 231,642 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นอัตราหนี้สินต่อรายได้ร้อยละ 80.40 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง แหล่งเงินกู้หลักมาจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ร้อยละ 78.65) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสถานการณ์หนี้สินเกษตรกรของประเทศไทยที่รายงานโดย United Nations Thailand ซึ่งระบุว่า ร้อยละ 30 ของครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อปี และร้อยละ 10 มีหนี้สินสูงกว่ารายได้ถึง 3 เท่า การที่เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ โดยเฉพาะ ธ.ก.ส. สะท้อนถึงความสำเร็จของนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม การที่ยังมีเงินกู้ในระบบถึงร้อยละ 20.28 ชี้ให้เห็นว่า ยังมีช่องว่างในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เพียงพอและทันเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Bannor et al. (2022) ที่พบว่า แม้จะมีสถาบันการเงินในระบบ แต่เกษตรกรรายย่อยในแอฟริกายังคงต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบเนื่องจากความล่าช้าในการอนุมัติสินเชื่อและข้อกำหนดที่ซับซ้อน

ด้านพฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า การวางแผนทางการเงินระยะยาวอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนถึงจุดอ่อนในการบริหารการเงินเชิงกลยุทธ์ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Liew et al.

(2024) ที่ศึกษาพฤติกรรมการบริหารการเงินของเกษตรกรในยุโรป พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับการบริหารกระแสเงินสดในช่วงเวลาสำคัญของปฏิทินการเกษตร (Temporality) มากกว่าการวางแผนการเงินระยะยาว และ Acheron et al. (2025) พบว่า เกษตรกรรายย่อยในฟิลิปปินส์มีการบริหารกระแสเงินสดและการออมอยู่ในระดับปานกลาง แต่การวางแผนการเงินระยะยาวและการจัดการเครดิตยังมีความจำกัด นอกจากนี้พฤติกรรมการบริหารจัดการทางการเงินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามแม้ว่าเกษตรกรจะพยายามบริหารจัดการอย่างดี แต่ก็ยังเผชิญกับปัญหาในระดับมากเช่นกัน ซึ่งตอกย้ำปัญหาไม่ได้มาจากความไม่ใส่ใจ แต่มาจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง อาทิ ต้นทุนการผลิต และราคาผันผวน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทางการเงิน

2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวก ได้แก่ ปัจจัยการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดต่อการบริหารจัดการทางการเงิน สอดคล้องกับการศึกษาของ Acheron et al. (2025) ที่พบว่า การจัดทำบัญชีและการบันทึกรายรับ-รายจ่ายมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความสามารถในการทำกำไรของเกษตรกรรายย่อย การมีระบบบัญชีช่วยให้เกษตรกรสามารถติดตามกระแสเงินสด ควบคุมต้นทุน และตัดสินใจทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ**ปัจจัยระดับการศึกษา** มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน สอดคล้องกับการศึกษาของ Retnoningsih & Chung (2025) ที่พบว่า ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากระดับการศึกษา ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรม การเข้าถึงสินเชื่อและการออมของเกษตรกรรายย่อยในอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีความสามารถในการเข้าใจเงื่อนไขทางการเงิน ประเมินความเสี่ยง และวางแผนการเงินระยะยาวได้ดีกว่า ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ Sarfo (2023) ที่พบว่า ความรู้ทางการเงินมีผลบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการรับรู้และการใช้บริการสินเชื่อดิจิทัลของเกษตรกรในมาดากัสการ์

นอกจากนี้ **ปัจจัยเงินออม และปัจจัยรายได้ประจำ** มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน สอดคล้องกับ Acheron et al. (2025) ที่พบว่า การออมและการบริหารเงินสดมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความสามารถในการทำกำไรของเกษตรกร การมีเงินออมช่วยสร้างความยืดหยุ่นทางการเงิน (Financial Resilience) และลดการพึ่งพาเงินกู้ในยามฉุกเฉิน ดังที่ Wieliczko et al. (2020) อธิบายว่า การออมของเกษตรกรรายย่อยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในการรับมือกับความผันผวนของรายได้จากการเกษตร สำหรับ**ปัจจัยขนาดพื้นที่ปลูกยาง** มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพในการสร้างรายได้และความแตกต่างด้านการถือครองทรัพย์สิน (Asset Endowments) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ เนื่องจากใช้เป็นหลักประกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Chandio et al. (2020) ที่พบว่า ขนาดฟาร์มเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความต้องการสินเชื่อและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรในปากีสถาน เกษตรกรที่มีพื้นที่มากกว่ามีโอกาสได้รับสินเชื่อจากสถาบันการเงินมากกว่า เนื่องจากมีหลักประกันและศักยภาพในการชำระหนี้ที่สูงกว่า

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบ ได้แก่ ปัจจัยปัญหาการบริหารจัดการทางการเงิน ($\beta = -0.267, p < 0.01$) มีอิทธิพลเชิงลบสูงสุดต่อการบริหารจัดการทางการเงิน เนื่องจากปัญหาต่างๆ เช่น ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ราคาผลผลิตตกต่ำ และค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป ล้วนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการเงิน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Nicod et al. (2020) ที่พบว่า เกษตรกรยางพาราในประเทศไทยประสบปัญหาจากความผันผวนของราคายางอย่างรุนแรง ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหารจัดการ

หลายด้าน **ปัจจัยจำนวนเงินกู้และหนี้สิน** มีอิทธิพลเชิงลบต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yuni et al. (2022) ที่พบว่า ภาระหนี้สินที่สูงเกินไปส่งผลกระทบต่อผลิตภาพและความสามารถในการลงทุนปรับปรุงฟาร์มของเกษตรกรในไนจีเรีย เมื่อเกษตรกรมีภาระหนี้สินสูง รายได้ส่วนใหญ่จะถูกใช้ไปกับการชำระหนี้ ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการผลิตและการลงทุนลดลง ส่งผลกระทบต่อผลิตภาพและรายได้ในระยะยาว เกษตรกรที่มีหนี้สินสูงมักมีความยืดหยุ่นทางการเงินต่ำ ไม่สามารถรับมือกับความผันผวนของรายได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ปัจจัยรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร** มีอิทธิพลเชิงลบต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคที่สูงเกินไป รวมถึงผลกระทบจากการรายจ่ายนอกภาคเกษตรที่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อเงินทุนหมุนเวียนที่จำเป็นสำหรับการลงทุนทางการเกษตร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Acheron et al. (2025) ที่พบว่า การขาดการวางแผนรายจ่ายและการใช้จ่ายเกินรายได้เป็นปัญหาหลักที่ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถสะสมเงินออมและเงินทุนสำหรับการลงทุนในฟาร์ม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถนำเสนอกรอบแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อย โดยมุ่งเน้น 4 มิติหลัก:

1. การส่งเสริมความรู้ทางการเงินและการจัดทำบัญชี เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด ควรมีการปรับเปลี่ยนแนวทางส่งเสริมความรู้ให้มุ่งเน้นการตัดสินใจเชิงธุรกิจและแก้ปัญหาต้นทุนสูง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสืบเปลี่ยนจากการให้ความรู้ด้านการทำบัญชีทั่วไป ไปสู่การทำบัญชีต้นทุนการผลิต (Cost Accounting) เฉพาะสำหรับยางพารา เพื่อให้เกษตรกรสามารถคำนวณ จุดคุ้มทุน (Break-Even Point) และ กำไรต่อหน่วย (Profit per Unit Area) ได้อย่างแม่นยำ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเชิงธุรกิจว่าควรเพิ่มผลผลิตลดต้นทุน หรือ หยุดพักกรีต ในช่วงที่ราคายางต่ำกว่าจุดคุ้มทุน และพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้งานง่าย โดยมีแม่แบบ (Template) สำหรับต้นทุนยางพาราโดยเฉพาะ เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบันทึกข้อมูลทางการเงิน เนื่องจากความรู้ทางการเงินดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็นในยุคปัจจุบัน

2. การพัฒนากลไกการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม ควรมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับความผันผวนของราคาผลผลิตและกระแสเงินสดของเกษตรกรยางพารา เพื่อลดอิทธิพลเชิงลบของหนี้สิน โดยเสนอให้สถาบันการเงินพิจารณาสินเชื่อแบบผันแปรตามรายได้ (Income-Contingent Loan) กำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้ให้เชื่อมโยงกับราคายางพาราหรือรายได้รวมของครัวเรือน และในช่วงที่ราคาผลผลิตตกต่ำหรือเกิดภัยพิบัติ ควรมีกลไกการผ่อนผันหรือลดการชำระหนี้โดยอัตโนมัติ (Debt Moratorium) เพื่อรักษาสภาพคล่องทางการเงินและป้องกันการผิมนัดชำระหนี้

3. การบริหารหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหนี้สินมีอิทธิพลเชิงลบต่อการบริหารจัดการทางการเงิน ควรมีการให้คำปรึกษาเชิงป้องกันควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างหนี้ ควรมีการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการวางแผนการชำระหนี้ และการแก้ไขที่ต้นเหตุของการก่อหนี้ คือ การพึ่งพาการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวที่มีความเสี่ยงสูง และควรออกแบบโปรแกรมให้ความรู้ทางการเงินที่ถูกจริต (Contextualized Financial Literacy Programs) โดยใช้กลยุทธ์ผู้นำเกษตรกร (Farmer Leaders) หรือลูกหลานเกษตรกร (Young Farmers or Next Generation) ที่มีการศึกษาสูง เป็นตัวแทนในการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ด้านการเงิน การจัดการหนี้สิน

4. การส่งเสริมการกระจายความเสี่ยงและการสร้างรายได้ทางเลือก เนื่องจากราคายางพาราผันผวนอย่างรุนแรง ควรส่งเสริมการเพิ่มความยืดหยุ่นของรายได้เพื่อลดความเสี่ยงและความผันผวนในภาพรวม โดยส่งเสริมระบบวนเกษตรยางพาราที่ช่วยสร้างรายได้จากพืชอื่นๆ ควบคู่ไปกับยางพารา เพื่อกระจายความเสี่ยงด้านการผลิต (Diversification) และส่งเสริมการสร้างรายได้นอกฤดูกาล เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางหรือการทำงานรับจ้าง รวมถึงการสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ในระดับชุมชน เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองและมูลค่าเพิ่มของผลผลิตก่อนออกสู่ตลาด อันจะช่วยเพิ่มสัดส่วนรายได้ที่ไม่ใช่มูลค่ายางพาราและลดผลกระทบจากความผันผวนของราคายางในตลาดโลก

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). สถิติเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ประจำปีงบประมาณ 2567. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- การยางแห่งประเทศไทย. (2567). รายงานสรุปภาวะราคายางพารา. การยางแห่งประเทศไทย.
- คัคณางค์ จันทร์ศรี. (2565). การพัฒนากลไกการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรยางพาราในภาคใต้. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- ศศิรินทร์ ศาสตรสาร และ กอบชัย เมฆดี. (2564). ความรู้ทางการเงินและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย. วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 28(2), 45–62.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580). สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2565. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2568). สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2567. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2561). รายงานสถานการณ์ SMEs ไทย ปี 2561. กระทรวงอุตสาหกรรม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2564. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- อธิพันธ์ วรณสุริยะ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร. วารสารเศรษฐศาสตร์การเกษตรและทรัพยากร, 15(1), 23–40.
- Aceron, J. M. B., Danton, H. G. C., Danton, S. N., & Geloca, K. M. B. (2025). Financial management practices and profitability of small-scale farmers in a disintermediated market in Digos City. *American Journal of Economics and Business Innovation*, 10(1), 1–18. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14644067>
- Adomako, S. (2017). Financial literacy and smallholder farmers' access to finance in Ghana. *International Journal of Social Economics*, 44(8), 1017–1031. <https://doi.org/10.1108/IJSE-05-2016-0156>

- Bannor, R. K., Sharma, A., & Oppong-Kyeremeh, H. (2022). Innovations in smallholder agricultural financing and economic efficiency of maize production in Ghana's northern region. *Heliyon*, 8(12), e12419. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e12419>
- Barry, P. J., & Ellinger, P. N. (2019). *Financial management in agriculture* (7th ed.). Pearson.
- Chandio, A. A., Jiang, Y., Rehman, A., Twumasi, M. A., Pathan, A. G., & Mohsin, M. (2020). Determinants of demand for credit by smallholder farmers: A farm level analysis based on survey in Sindh, Pakistan. *Journal of Asian Business and Economic Studies*, 28(3), 225–240. <https://doi.org/10.1108/JABES-01-2020-0004>
- Cronbach, L. J. (1974). *Essentials of psychological testing* (3rd ed.). Harper & Row.
- Engel, R. J., & Schutt, R. K. (2005). *The practice of research in social work*. SAGE Publications.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Liew, L., Cullen, C., & Hayden, M. T. (2024). Financial literacy practices on family farms. *Journal of Rural Studies*, 112, 103456. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103456>
- Lowder, S. K., López Ramón, M. V., & Bertini, R. (2021). Which farms feed the world and has farmland become more concentrated? *World Development*, 142, 105455. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2021.105455>
- Nicod, J., Sutigoolabud, P., Michel, I., Amonkieosok, P., Chambon, B., & Tongkaemkaew, U. (2020). Households' livelihood strategies facing market uncertainties: How did Thai farmers adapt to a rubber price drop? *Agricultural Systems*, 182, 102846. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2020.102846>
- Oruonye, E. D., & Musa, H. D. (2012). The role of agricultural credit in agricultural production in developing countries: A case study of arable crop farmers in Lau Local Government Area of Taraba State, Nigeria. *Journal of Agricultural Science*, 4(11), 22–29. <https://doi.org/10.5539/jas.v4n11p22>
- Retnoningsih, D., & Chung, R. H. (2025). Climate financing for climate change adaptation: The impact of financial literacy on credit and savings behaviour of smallholder farmers in rural Indonesia. *Frontiers in Environmental Science*, 13, 1622403. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2025.1622403>
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49–60.
- Sarfo, J. O. (2023). Farmers' awareness of digital credit: Does financial literacy matter? *Journal of International Development*, 35(7), 1756–1775. <https://doi.org/10.1002/jid.3774>
- Smith, K. V. (1980). *Management of working capital*. West Publishing Company.

- Taylor, M. J., Macheke, E., & Ndlovu, N. (2022). Factors affecting farmers' access to formal financial credit in Zimbabwe: A double-hurdle model approach. *Cogent Food & Agriculture*, 8(1), 2035043. <https://doi.org/10.1080/23322039.2022.2035043>
- United Nations Thailand. (n.d.). Thai agricultural sector: From problems to solutions. <https://thailand.un.org/en/103307-thai-agricultural-sector-problems-solutions>
- Wieliczko, B. M., Kujawska, A. K., & Rzechula, A. M. S. (2020). Savings of small farms: Their magnitude, determinants and role in sustainable development. Example of Poland. *Agriculture*, 10(11), 525. <https://doi.org/10.3390/agriculture10110525>
- Yuni, D. N., Agbanike, T., Chukwu, A. B., Anochiwa, L. I., Enoyoghasim, M. O., Uwajumogu, N. R., Mothae, L., Ogbuagu, A. R., & Ogwuru, H. O. R. (2022). Access to credit for rice farmers and its impact on productivity: The case of Ebonyi State, Nigeria. *Studies in Agricultural Economics*, 124(1), 37–43. <https://doi.org/10.7896/j.2236>

